

4. Теорія і методика професійної освіти

**МЕТОДИЧНА АВТЕНТИЧНІСТЬ У НАВЧАННІ ПЕРЕКЛАДУ СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Гаврилюк Н.М., к. пед. н.,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний аграрний університет

Манжос Е.О., к. пед. н.,
Старший викладач кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний аграрний університет

У статті аналізуються проблеми, пов'язані з навчанням студентів економічних спеціальностей читанню автентичних текстів. Визначається місце перекладу в процесі навчання читанню та розумінню фахової літератури, проаналізовано етапи навчання та окреслено види перекладу, які застосовуються при навчанні розумінню автентичної літератури. Вказано типи економічних текстів, які доцільно використовувати. Конкретизовано вимоги до рівня володіння студентами знаннями та вміннями в ознайомлювальному, переглядовому і вивчаючому читанні. Виділено функції читання автентичних текстів. Проаналізовано вправи та завдання, які сприяють реалізації навчання читанню автентичних текстів.

Ключові слова: вища школа, автентичний текст, види перекладу, вимоги до знань та вмінь, функції читання автентичних текстів, економічна спеціальність.

Гаврилюк Н.М., Манжос Э.А.

**МЕТОДИЧЕСКАЯ АУТЕНТИЧНОСТЬ В ОБУЧЕНИИ ПЕРЕВОДА СТУДЕНТОВ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ**

В статье анализируются проблемы, связанные с обучением студентов экономических специальностей чтению аутентичных текстов. Определяется место перевода в процессе обучения чтению и пониманию профессиональной литературы, проанализированы этапы обучения и описаны виды перевода, которые применяются при обучении пониманию литературы в оригинале. Указано типы экономических текстов, которые целесообразно использовать. Конкретизированы требования к уровню владения студентами знаниями и умениями в ознакомительном, просмотровом и изучающем чтении. Выделены функции чтения аутентичных текстов. Проанализированы упражнения и задания, которые способствуют реализации обучения чтению аутентичных текстов.

Ключевые слова: высшая школа, аутентичный текст, виды перевода, требования к знаниям и умениям, функции чтения аутентичных текстов, экономическая специальность.

Havryliuk N.M., Manzhos E.O.

**METHODICAL AUTHENTICITY IN TEACHING STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES
TRANSLATION**

The article examines problems associated with teaching students of economic specialties to read authentic texts. The place of translation in teaching to read and understand professional

literature, education and stages are outlined, types of translation are used in teaching understanding of authentic literature. Specified types of economic texts should be used. Requirements for the level of student knowledge and skills are concretized. Features of authentic texts reading are highlighted. Exercises and tasks that contribute to the implementation of teaching reading authentic texts are analyzed.

***Keywords:** high school, authentic text, types of translation requirements for knowledge and skills, functions reading authentic texts, the economic profession.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день сучасний економіст повинен орієнтуватися в економічному та діловому середовищі, читати електронні джерела як рідною, так й іноземною мовою, бути ерудованим, вміти здобувати та аналізувати останню інформацію про події, що відбуваються в сфері економіки та бізнесу, та використовувати мережу Інтернет в своїй професійній діяльності. Одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у вищій школі та невід'ємною частиною навчальної діяльності є вміння працювати з автентичними текстами.

Нині існує чимало досліджень щодо різних аспектів навчання студентів немовних спеціальностей читання іноземних фахових текстів. Розроблено, зокрема, методику роботи з текстами на банківську тематику, науково-технічними та історичними текстами, патентними документами, з майбутніми фахівцями художньої та технічної графіки, студентами-магістрами аграрних спеціальностей, майбутніми економістами з використанням комп'ютера. Запропоновано методику використання тестового контролю у навчанні читання майбутніх фінансистів, навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчання майбутніх фахівців термінологічної лексики іноземною мовою знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників (Б. В. Беляєв, В. Д. Борщовецька, В. А. Бухбіндер, Ю. В. Гнаткевич, В. С. Коростильов, Е. В. Мірошниченко, Л. П. Павлова, О. П. Петрашук, О. Б. Тарнопольський, Т. Є. Черновец та ін.).

Проблемами особливостей читання тексту іноземною мовою та розвитком комунікативних вмінь займалися такі вчені як М.М. Бахтін, Б.В. Беляєв, Н.І. Жинкіна, І.А. Зимня, Д. Каган, О.М. Корніяка, О.О. Леонтєва,

У.Найсер, Г. Олпорт, А.Н. Соколова, С.К.Фоломкіна, В.В. Черниш та ін. Лінгво-психологічні особливості тексту та проблеми його розуміння розкрито у працях О.С. Ахманової, І.М. Бермана, С.І. Бондар, М.Л. Вайсбурд, І.Р. Гальперіна, Т.М. Дрідзе, Н.Н. Сметаннікова, Н.В. Чепелєва та ін. Наприклад, С.І. Бондар визначила вплив когнітивних стилів особистості на читання тексту іноземною мовою, обґрунтувавши необхідність формування прийомів читання іншомовного тексту з урахуванням стильових особливостей студентів [1]. Проблемою навчання іншомовного читання як засобу розширення мовних знань студентів для покращення усного мовлення вивчали такі вчені як Ю.Б. Борисов, В.П. Важеніна, Е.Х. Вільялон, Л.П. Карпенко, В.В. Матвейченко, С.П. Тер-Мінасова та ін. Аналіз наукової літератури свідчить про важливість навчання читання джерел іноземною мовою студентів, і в той час, про недостатнє вивчення проблеми навчання читання професійно-орієнтованих текстів он-лайн, їх аналізу та обробки.

Крім того, різні аспекти навчання читання вивчали Л. О. Анісімов, Г. Л. Буран, А. А. Вейзе, Г. А. Гринюк, З. І. Кличнікова, Н. З. Магазова, О. С. Малюга, Л. М. Філімонова, С. К. Фоломкіна, Т. Д. Шевченко та інші науковці. Незважаючи на увагу вчених до зазначеної проблеми, недостатньо дослідженим залишається питання навчання майбутніх економістів читання англomовної фахової літератури.

Тому одним із найбільш актуальних завдань навчання англійській мові на технічних та економічних факультетах вищих навчальних закладів є формування в студентів умінь використання іноземної мови для практичної роботи за фахом, підвищення свого професійного рівня і досягнення кар'єрних цілей. Але попри те, що існує велика кількість робіт, присвячених теорії і практиці перекладу, реферуванню та анотуванню іншомовної фахової літератури [1; 2], проблема навчання читання автентичних англomовних текстів залишається недостатньо висвітленою, що і зумовлює актуальність обраної теми. Враховуючи важливість проблеми формування в студентів економічних спеціальностей навичок читання та перекладу літературних

джерел іноземною мовою, метою даної статті є спроба з'ясувати місце перекладу у процесі навчання читанню і розумінню автентичної літератури студентів економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для конкретизації умінь, якими повинні оволодіти студенти економічних спеціальностей, необхідно визначити типи текстів, які доцільно пропонувати майбутнім економістам для читання.

Одним з видів навчальних матеріалів, які сприяють ефективному оволодінню іноземної мови, є автентичні тексти, оскільки автентичність текстів забезпечує природність їх лексичного наповнення, реальні мовні засоби, що їх використовують носії мови [3].

Студентам економічних спеціальностей варто працювати з такими типами автентичних текстів:

- наукові економічні тексти (монографії, наукові статті, анотації, рецензії);
- тексти професійної економічної діяльності (професійна ділова переписка, документи, презентації тощо);
- навчальні економічні тексти (створені з метою фіксації «старого» суспільно значущого наукового і професійного знання в певний часовий період з метою навчання майбутніх фахівців); тексти непрофесійної економічної діяльності (газетно-журнальні статті на економічні теми для непрофесіоналів) [4, с. 8-9].

На молодших курсах дуже складно розглядати вузькоспецифічні та складні фахові проблеми, оскільки майбутні економісти ще не мають необхідної для цього підготовки.

Відповідно у навчальному процесі на молодших курсах доцільно використовувати передусім навчальні економічні тексти, розроблені авторами-носіями мови в автентичних підручниках. Викладачі мають бути готовими до того, що оригінальні фахові тексти можуть спричиняти значні труднощі у студентів, зумовлені структурно-композиційними, лексичними, стилістичними

особливостями, а також недостатнім рівнем сформованості в майбутніх економістів англomовної професійно орієнтованої компетентності в читанні. В навчальному процесі доцільно використовувати і так звані умовно автентичні тексти, а за необхідності й адаптовані тексти [5, с. 87].

Система тематично відібраних автентичних текстів передбачає навчання різним видам читання: пошуковому, оглядовому, ознайомчому та вивчаючому, що сприяє розвитку у студента вміння добре орієнтуватися у різних видах спеціального тексту іноземною мовою і вибирати правильну стратегію читання професійно-орієнтованих джерел в залежності від мети читання.

Серед основних видів читання текстів в процесі навчання іноземної мови виділяють наступні:

1. Поглиблене читання (“deep reading”) (увага звертається на деталі, таким способом читаються, як правило, підручники, наукові тексти);
2. Оглядове читання (“skimming”) (читання з метою ознайомлення з книгою, перегляд її змісту);
3. Переглядове читання (“scanning”) (швидкий перегляд значного об’єму фахового тексту задля пошуку певної інформації, факту, назви, імені, дати, статистики без читання повного тексту) [6].

На основі аналізу сучасних методичних рекомендацій конкретизовано вимоги до рівня сформованості у майбутніх економістів англomовної професійно орієнтованої компетентності в читанні. Після завершення навчання на здобуття рівня бакалавра студенти економічних спеціальностей повинні знати: види читання; структуру наукових економічних текстів (зокрема, наукових статей), навчальних економічних текстів, текстів професійної і непрофесійної економічної діяльності. Крім того, вони повинні вміти: вибирати стиль і темп читання залежно від його мети і характеру текстів (наприклад, швидко переглядати текст з метою виявлення необхідної чи істотної інформації чи більш уважно читати важливі фрагменти тексту).

Стосовно поглибленого читання (“deep reading”): розуміти погляди, ідеї, презентовану інформацію у нескладних фахових текстах; прогнозувати зміст

тексту на основі заголовка, вжитих термінів; відстежувати й аналізувати лінію аргументації в нескладному фаховому тексті; встановлювати логічний зв'язок між фактами, закономірностями, подіями; розуміти деталі більш складних фахових текстів з використанням словників.

Стосовно оглядового читання (“skimming”): визначати основні ідеї та інформацію в нескладних оригінальних чи адаптованих фахових текстах; розуміти основні положення фахових текстів, складніших у змістовому та мовному аспектах (в т. ч. наукових статей), за умови, що тема знайома читачу і мовлення нормативне (з використанням довідкової літератури); визначати намір автора та комунікативні наслідки висловлювання.

Стосовно переглядового читання (“scanning”): ідентифікувати тему, зміст і значущість повідомлень, статей, інструкцій, звітів тощо і визначити, чи варто їх читати уважніше; швидко переглянути фаховий текст, виокремити в ньому важливі смислові фрагменти, щоб потім прочитати їх уважніше.

Основними функціями читання автентичних текстів є: збагачення та розширення словникового запасу; тренування та перевірка вивченого лексико-граматичного матеріалу; розвиток усного мовлення шляхом переказу, бесіди та дискусії, а також розвиток смислового сприйняття тексту.

Окрім того, читання автентичних текстів є не лише одним із засобів формування мовленнєвої компетенції студентів економічних спеціальностей, а й сприяє розвитку навичок роботи з сучасними економічними джерелами, наприклад он-лайн джерелами.

Успішність реалізації навчання читання автентичних текстів залежить від правильно підібраних вправ та завдань, послідовності їх застосування на різних етапах навчальної діяльності.

Завдання можуть бути представлені у вигляді питань за прочитаним матеріалом, виділення у прочитаному нової або раніше відомої інформації, висловлення власної думки щодо прочитаного, виявлення функціональних особливостей мовних одиниць, мовного аналізу тексту.

Студенти залучаються до підготовки доповідей міждисциплінарного характеру, написанню статей іноземною мовою, участі в олімпіадах та конференціях на іноземній мові, а також вживається цілий ряд заходів з метою виявлення перспектив використання здібностей молодих вчених, стимулювання підвищення їх професійного рівня. В процесі навчання іноземної мови студентів-економістів з метою розвитку навичок роботи з автентичними текстами, було обрано такі методи обробки інформації та аналізу прочитаного матеріалу, як анотування та реферування, що потребують осмислення прочитаного, аналітичних навиків, фіксування основних ідей, даних тощо, та створення нового документа. Так, виявилось корисним запропонувати студентам читання статей економічно-політичного характеру на веб-сайтах британських періодичних видань. Реферування автентичних текстів дозволяє сформувати у майбутніх економістів такі вміння: проведення інформаційного пошуку в Інтернеті за заданою проблемою, виділення основної ідеї тексту; розширити словниковий запас, вивчити економічні терміни, фахову лексику; реалізувати принцип міжпредметності в процесі навчання іноземної мови.

Читання автентичного текстів економічного характеру сприяє вивченню активної фахової лексики, розвитку критичного мислення, вміння реферувати та аналізувати матеріал.

Для досягнення глибокого розуміння автентичного тексту студентам необхідно накопичити певний лексичний обсяг та знання з традиційної граматики; оволодіти (на базі накопичених знань) умінням «відгадувати» значення незнайомих слів у контексті; мати чітке уявлення про відповідність рідної та іноземної мови та швидко на всіх етапах навчання підбирати відповідні еквіваленти, використовувати різноманітні «кліше», які відіграють важливу роль у стилі наукового мовлення. Для обґрунтування значення перекладу в процесі навчання розуміння тексту дуже важливо порівняння явищ іноземної та рідної мов.

Переклад є також досить ефективним засобом контролю та перевірки розуміння прочитаного, оскільки в науковому тексті зростають вимоги до

точності та повноти розуміння отриманої інформації, що підвищує роль перекладу у процесі навчання читання. Досить ефективні для цього вправи на загальне «охоплення» змісту тексту, які разом з перекладом (особливо усним) полегшують та прискорюють перехід до його дійсно безперекладного розуміння. Також подібні вправи допомагають студентам навчитися отримувати загальну інформацію про прочитану монографію, статтю і т.п., оскільки не завжди по закінченню курсу досягається мета навчання – безперекладне розуміння іншомовного тексту, що зумовлено іноді низьким рівнем базової підготовки студентів з іноземної мови та недостатньою кількістю годин, наданих на вивчення дисципліни навчальним планом. Ця мета досягається, як правило, при подальшій самостійній роботі студентів, якій сприяють отримані під час навчання навички та уміння.

Науковці вважають, що на різних етапах навчання використовуються різні види перекладу.

З досвіду роботи, весь період навчання доцільно поділити на два етапи. На першому виконується робота тільки з текстами загально-побутового характеру, протягом другого етапу третина часу використовується для роботи з фаховими автентичними текстами, решта – для розвитку навичок усного мовлення за фахом. Основні види перекладу, які застосовуються при навчанні розумінню автентичної літератури на обох етапах, – це письмовий та усний переклади, які, в свою чергу, можуть бути суцільними та вибілковими.

На першому етапі навчання переважає письмовий переклад, частіше суцільний, ніж вибілковий. Передбачається, що студенти виконують переклад самостійно в позаурочний час, на занятті лише перевіряються (і порівнюються) варіанти перекладу, аналізуються граматичні та лексичні явища, що викликали труднощі під час роботи над текстом. Усний переклад на цьому етапі не превалує. Мета письмового перекладу – привчити студентів до глибокої, вдумливої та ретельної роботи з текстом, словом, граматичними та синтаксичними конструкціями, чому, зазвичай, не навчають у школі; навчити підбирати найбільш точні еквіваленти рідною мовою, оскільки вдома студент не

обмежений часом і має доступ до будь-якої довідкової літератури та словників. Письмовий переклад корисний як для сильних студентів, які мають достатній рівень базових знань з мови, але не навчені отримувати точну інформацію з фахового тексту, так і для слабких студентів, для яких письмовий переклад дозволяє виявити правильне розуміння тексту. Тому письмовий переклад інтенсивно застосовується саме на першому етапі і є тією базою, на основі якої будується подальше навчання. Для слабого контингенту студентів рекомендується виконувати суцільний письмовий переклад, оскільки він дозволяє виявити індивідуальні прогалини у знаннях кожного з них та допомагає автоматизувати різноманітні граматичні та лексичні кліше, типові для наукового стилю.

На другому етапі переважає усний, вибірковий переклад як вид аудиторної роботи і перевірки. В якості домашнього завдання доцільно зберігати письмовий переклад. Мета усного перекладу – перевірити уміння та знання, отримані на першому етапі. Усний переклад вимагає швидкої орієнтації в структурі речення, гарного знання лексичного мінімуму, контекстуальної здогадки, швидкого знаходження еквівалентів рідною мовою. Усний переклад близько наближений до безперекладного розуміння тексту і тому особливо інтенсивно використовується на другому етапі навчання. На цьому етапі у студентів викликає труднощі не весь текст, на відміну від першого етапу, а лише його окремі частини. Саме тому доцільно використовувати вибіркового переклад, як усний, так і письмовий, коли викладач пропонує студентам спеціально підібрані частини текстів, де зустрічаються особливо складні речення.

Висновки. Методика навчання студентів читанню автентичної літератури може бути ефективною, якщо навчання проводитиметься з урахуванням специфіки перекладу текстів, їхньої типології та характеру лінгвістичної організації; здійснюватися за допомогою прийомів, що допомагають здолати труднощі перекладу, проводиться на основі вправ, спрямованих на формування навичок необхідних для роботи з автентичними текстами. Тому переклад як

засіб навчання читанню, контролю та безперекладному розумінню фахової літератури має велике значення у процесі вивчення англійської мови у немовних навчальних закладах. Але він не є єдиним засобом і дає особливо гарні результати у сполученні з іншими вправами на загальне розуміння змісту. Це спонукає до подальшого дослідження даної проблеми та пошуку ефективних шляхів її вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григоров В. Б. Как работать с научной статьей : [пособ. по англ. яз.] / Владимир Борисович Григоров. – М. : Высшая школа, 1991. – 202 с.
2. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 214 с.
3. Єременко І.І. Автентичні тексти як ефективний засіб формування іншомовної особистості студента [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Єременко_І.І._Автентичні_тексти_як_ефективний_засіб_формування_іншомовної_особистості_студента
4. Акулова О. О. Типологические характеристики англоязычных учебных экономических текстов: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / О. О. Акулова. - СПб., 2008. - 22 с.
5. Кажан Ю. М. Методика формування у майбутніх учителів рецептивної лексичної компетенції у процесі навчання німецької мови на базі англійської: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ю. М. Кажан. - К., 2012. - 360 с.
6. Спіркіна О. О. Особистісно-орієнтований підхід до навчання читанню технічних текстів за спеціальністю іноземною мовою у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О. О. Спіркіна // Наук. вісник Черкаськ. універ. — 2002. — № 119. — С. 117-122. — Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N119/N119p117-122.pdf.